।। ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟ ।।

ଚାନ୍ଦ ପାଟିଲଙ୍କ ବରଯାତ୍ରୀ ଦଳ ସହ ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କ ପୁନଃଆଗମନ, ଅଭିନନ୍ଦନ ତଥା 'ଶ୍ରୀ ସାଇ' ନାମରେ ସମ୍ବୋଧନ, ଅନ୍ୟ ସନ୍ଥମାନଙ୍କ ସହ ସାକ୍ଷାତ, ବେଶଭୂଷା ଏବଂ ନିତ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ପାଦୁକା କଥା, ମୋହିଦ୍ଦିନଙ୍କ ସହ କୁସ୍ତି ଓ ଜୀବନଧାରାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଜଳର ତୈଳ ରୂପାନ୍ତର, ଜୋହରଅଲ୍ଲୀ

।। ଚାନ୍ଦ ପାଟିଲଙ୍କ ବରଯାତ୍ରୀ ଦଳ ସହ ପୁନଃଆଗମନ ।।

ଔରଙ୍ଗାବାଦ ଜିଲା(ନିଜାମ ଷ୍ଟେଟ) ଅନ୍ତର୍ଗତ ଧୂପଗାଓଁରେ ଚାନ୍ଦ ପାଟିଲ ନାମକ ଜଣେ ଧନୀ ମୁସଲିମ ବାସ କରୁଥାନ୍ତି । ଥରେ ସେ ଔରଙ୍ଗାବାଦ ଯାଉଥିବାବେଳେ ପଥ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଘୋଡ଼ୀ(ମାଈ ଘୋଡ଼ା)ଟି ହଜିଗଲା । ଦୁଇମାସ ଧରି ସେ ତାକୁ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଲେ କିନ୍ତୁ କୌଣସିଠାରେ କିଛି ସନ୍ଧାନ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ନିରାଶ ହୋଇ ତାହାର ସାଜ ବା ଜିନ୍‌କୁ ନିଜ ପିଠିରେ ଲଦି ସେ ଔରଙ୍ଗାବାଦ ଫେରିଆସୁଥିଲେ । ପ୍ରାୟ ୧୪ ମାଇଲ ବାଟ ଆସିଛନ୍ତି, ଏକ ଆମ୍ବ ଗଛ ମୂଳରେ ଜଣେ ଫକିର ବସି ଚିଲମ ସଜାଉଥିବାର ଦେଖିଲେ । ତାଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ଟୋପି, ଶରୀରରେ କଫନି ଏବଂ ପାଖରେ ଏକ ସଟ୍‌କା ଥିଲା । ଫକିରଙ୍କ ଇସାରାକ୍ରମେ ଚାନ୍ଦ ପାଟିଲ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ । ପିଠିରେ ଥିବା ଜିନ୍ ବା ଘୋଡ଼ୀର ସାଜକୁ ଦେଖି ଫକିର ଜଣକ ପଚାରିଲେ ଏହା କେଉଁଠୁ ଆଣିଲ ? ଚାନ୍ଦ ପାଟିଲ ନିରାଶାସୂଚକ ଭଙ୍ଗୀରେ କହିଲେ ମୋର ଘୋଡ଼ୀଟି ହଜିଯାଇଛି । ଏହା ତା'ର ଜିନ୍ ।

ଫକିର ଜଣକ ବଡ଼ ହାଲୁକା ଭାବରେ ଅପରପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ନାଳକଡ଼ରେ ସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ କହିଲେ । ଚାନ୍ଦ ପାଟିଲ ତାଙ୍କର କଥା ମାନି ନାଳ ପାଖକୁ ଯାଇଛନ୍ତି ତ ଘୋଡ଼ୀଟିକୁ ଚରୁଥିବା ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇଗଲେ । ସେ କୌଣସି ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା । ଘୋଡ଼ୀକୁ ଆଣି ସେ ଫକିରଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେତେବେଳେ ଚିଲମ ତିଆରି ସରିଥିଲା । ଆଉ ଦୁଇଟି ଜିନିଷ ବାକି ଥିଲା । ଚିଲମ ସଂଯୋଗ ପାଇଁ ଅଗ୍ନି ଏବଂ ଧୂଆଁ ଟାଣିବା ସ୍ଥାନରେ ଓଦାକନା ରଖିବା ପାଇଁ ପାଣି । ଫକିରଜଣକ ତାଙ୍କର ଚିମୁଟାକୁ ଭୂଇଁରେ ଘଷିଦେଇ ଉପରକୁ ବାହାର କରିବା କ୍ଷଣି ତା' ସହିତ ଏକ ଜଳନ୍ତା ଅଙ୍ଗାର ବାହାରିଆସିଲା ଏବଂ ସେହି ଅଙ୍ଗାର ଉପରେ ଚିଲମ ରଖିଲେ । ଏହାପରେ ସଟ୍‌କାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରହାର କରିବା ମାତ୍ରେ

ଏକ ଜଳାଧାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା ଆଉ ସେହି ଜଳରେ କନାଟିକୁ ଓଦା କରି ଚିଲମରେ ଗୁଡ଼ାଇଲେ । ଏହି ପ୍ରକାର ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଫକିରଜଣକ ଚିଲମ ଟାଣିଲେ ଏବଂ ତତ୍‌ପଶ୍ଚାତ୍ ଚାନ୍ଦ ପାଟିଲଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ାଇଲେ । ଏହି ଚମତ୍କାର ଦେଖି ଚାନ୍ଦ ପାଟିଲଙ୍କ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ଫକିରଙ୍କୁ ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ମନେକରି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ । ପରଦିନ ଫକିର ଚାନ୍ଦ ପାଟିଲଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ କିଛି ଦିନ ରହିଲେ । ପାଟିଲ ଧୂପଗାଓଁର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଶାଳକ ପୁତ୍ରର ବିବାହ ହେବାର ଥିଲା ଏବଂ ବରଯାତ୍ରୀ ଶିରିଡ଼ି ଆସିବାର ଥାଏ । ଏଥିନିମନ୍ତେ ଚାନ୍ଦ ପାଟିଲ ଶିରିଡ଼ି ଯିବା ସକାଶେ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ।

ଫକିର ମଧ୍ୟ ବରଯାତ୍ରୀ ଦଳ ସହ ସାମିଲ ହେଲେ । ବିବାହ ସର୍ବକୁଶଳରେ ସମାପ୍ତ ହେଲା ଏବଂ ବରଯାତ୍ରୀ ଦଳ ଧୂପଗାଓଁ ଫେରିଆସିଲେ । କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ଫକିର ଶିରିଡ଼ିରେ ହିଁ ରହିଗଲେ ଏବଂ ସାରା ଜୀବନ ସେଠାରେ କଟାଇଦେଲେ ।

।। ଫକିରଙ୍କୁ ସାଇ ନାମ କିପରି ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା ? ।।

ବରଯାତ୍ରୀଦଳ ଯେତେବେଳେ ଶିରିଡ଼ିରେ ପହଞ୍ଚିଲା ଖଣ୍ଡୋବା ମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ମହଲସାପତିଙ୍କ କ୍ଷେତ ପାଖରେ ଏକ ବୃକ୍ଷ ତଳେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଅଟକିଲା। ଖଣ୍ଡୋବା ମନ୍ଦିର ସମ୍ମୁଖରେ ବଳଦଗାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଲିଦିଆଗଲା ଏବଂ ବରଯାତ୍ରୀ ଦଳର ଜଣେ ଜଣେ କରି ଓହ୍ଲାଇଲେ । ତରୁଣ ଫକିର ଓହ୍ଲାଇବା କ୍ଷଣି ମନ୍ଦିର ପୂଜକ ମହଲସାପତି 'ଆଓ ସାଇ' କହି ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତକଲେ ତଥା ଉପସ୍ଥିତ ଅନ୍ୟ ଲେକମାନେ ମଧ୍ୟ ସାଇ ରୂପରେ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ତାଙ୍କର ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କଲେ । ଏହାପରେ ସେ 'ଶ୍ରୀ ସାଇ' ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇଗଲେ ।

।। ଅନ୍ୟ ସନ୍ଥମାନଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ।।

ଶିରିଡ଼ି ଆସିବା ପରେ ଶ୍ରୀ ସାଇବାବା ମସଜିଦ୍‌ରେ ବାସ କଲେ । ବାବା ଶିରିଡ଼ି ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଦେବୀଦାସ ନାମରେ ଜଣେ ସନ୍ଥ ସେଠାରେ ଅନେକ ବର୍ଷ ଧରି ବାସ କରୁଥିଲେ । ବାବାଙ୍କର ସେ ଖୁବ୍ ପ୍ରିୟ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସହିତ ସେ କେବେ ହନୁମାନ ମନ୍ଦିର ତ କେବେ ଚଭାଡ଼ିରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ଜାନକୀ ଦାସ ନାମରେ ଜଣେ ସନ୍ଥଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଶିରିଡ଼ି ଆଗମନ ହେଲା । ଏଣିକି ବାବା ଜାନକୀଦାସଙ୍କ ସହିତ ବାର୍ତ୍ତାଳାପ କରିବାରେ ବହୁ ସମୟ ଅତିବାହିତ କଲେ । ପୁଣାତାମ୍ବେରୁ ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଗୀର ନାମକ ଜଣେ ଗୃହୀ ବୈଶ୍ୟ ସନ୍ଥ ମଧ୍ୟ ବାବାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବା ଆସିବା କଲେ ।

ଦିନେ ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କୁ ବଗିଚାରେ ପାଣି ସିଞ୍ଚନ କରୁଥିବାର ଯେତେବେଳେ ସେ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କୁ ବଡ଼ ଆଚମ୍ବିତ ଲାଗିଲା । ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାଷାରେ କହିଲେ **ଶିରିଡ଼ି ହେଉଛି ପରମ ଭାଗ୍ୟଶାଳୀ, ଯେଉଁଠାରେ ଏହି ଅମୂଲ୍ୟ ହୀରା ଅଛି ।** ଯାହାଙ୍କୁ ତୁମେ ଏହିପ୍ରକାର ଶ୍ରମ କରୁଥିବାର ଦେଖୁଛ, ସେ କୌଣସି ସାଧାରଣ ପୁରୁଷ ନୁହନ୍ତି । ଏହି ଭୂମି ହେଉଛି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ଏବଂ ମହାନ୍ ପୁଣ୍ୟଶାଳୀ । ତେଣୁକରି ଏହାକୁ ଏହି ରତ୍ନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି ।'

ସେହିପରି ଅକ୍କଲକୋଟ ମହାରାଜଙ୍କ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିଷ୍ୟ ସନ୍ଥ ଆନନ୍ଦ ନାଥ(ୟେବଲାମଠ) ଯିଏକି ସ୍ଥାନୀୟ ବାସିନ୍ଦାଙ୍କ ସହିତ ଶିରିଡ଼ିରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସେ ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିଲେ **'ଯଦିଓ ବାହ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଭଳି ପ୍ରତୀତ ହେଉଛନ୍ତି, ପ୍ରକୃତରେ ସେ ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି । ଭବିଷ୍ୟତରେ ତୁମେମାନେ ଏକଥା ଅନୁଭବ କରିପାରିବ ।'** ଏହା କହି ସେ ୟେବଲା ଫେରିଗଲେ । ଏହା ସେହି ସମୟର କଥା ଯେତେବେଳେ ଶିରିଡ଼ି ଏକ ସାଧାରଣ ପଲ୍ଲୀ ଥିଲା ଏବଂ ସାଇବାବା ଅଳ୍ପ ବୟସର ବାଳକ ଥିଲେ ।

।। ବାବାଙ୍କ ନିତ୍ୟଚର୍ଯ୍ୟା ।।

ତରୁଣ ଅବସ୍ଥାରେ ବାବା କେବେ ତାଙ୍କର କେଶ କର୍ତ୍ତନ କରୁନଥିଲେ ଏବଂ ସର୍ବଦା ଜଣେ ପହିଲମାନ ଭାବରେ ରହୁଥିଲେ । ସେ ଯେବେ ରାହାତା(ଶିରିଡ଼ିରୁ ୩ ମାଇଲ ଦୂର) ଯାଉଥିଲେ ସେଠାରୁ ଗେଣ୍ଡୁ, ଯୂଇ ଓ ଜାଇ ଚାରା ଆଣି ଶିରିଡ଼ିରେ ଲଗାଉଥିଲେ ଓ ପାଣି ଦେଇ ତାର ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲେ । ବାମନ ତାତ୍ୟା ନାମରେ ଜଣେ ଭକ୍ତ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତିଦିନ ଦୁଇଟି ମାଟି ହାଣ୍ଡି ଦେଉଥିଲେ । ବାବା ଏହି ମାଟି ହାଣ୍ଡିରେ ପାଣି ନେଇ ଗଛ ମୂଳରେ ପାଣି ଦେଉଥିଲେ । ସେ ନିଜେ କୂଅରୁ ପାଣି କାଢୁଥିଲେ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ମାଟି ହାଣ୍ଡି ଦୁଇଟିକୁ ନିମ୍ବ ଗଛ ମୂଳରେ ରଖିଦେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମାଟି ହାଣ୍ଡି ସେଠାରେ ରଖିବା ମାତ୍ରେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥିଲା, କାରଣ ତାହା କଞ୍ଚାମାଟିର ଥିଲା ।

ପରଦିନ ତାତ୍ୟା ପୁଣି ଦୁଇଟି ହାଣ୍ଡି ଯୋଗାଇଦେଉଥିଲେ । ତିନିବର୍ଷ ଧରି ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲିଲା ଏବଂ ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ ତଥା ପ୍ରଯତ୍ନରୁ ସେଠାରେ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଫୁଲ ବଗିଚା ତିଆରି ହେଲା । ଆଜି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ବାବାଙ୍କ ଭବ୍ୟ ସମାଧି ମନ୍ଦିର ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇଛି, ଯାହା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ ଆଶା ଓ ବିଶ୍ୱାସର ପବିତ୍ର ଧାମ ରୂପେ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଛି ।

।। ନିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ପାଦୁକା ।।

ଶ୍ରୀ ଅକ୍କଲକୋଟ ମହାରାଜଙ୍କର ଜଣେ ଭକ୍ତ, ଯାହାଙ୍କ ନାମ ଭାଇ କୃଷ୍ଣାଜୀ ଅଲିବାଗକର, ମହାରାଜଙ୍କ ନିତ୍ୟ ଫଟୋଚିତ୍ର ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ଦିନେ ସେ

ଅକ୍କଲକୋଟ(ସୋଲାପୁର ଜିଲା) ଯାଇ ମହାରାଜାଙ୍କ ପାଦୁକା ଦର୍ଶନ ଏବଂ ପୂଜା କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ । ସେ ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ଅକ୍କଲକୋଟ ମହାରାଜ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦର୍ଶନ ଦେଇ କହିଲେ କି ଆଜିକାଲି ଶିରିଡ଼ି ହିଁ ମୋର ବିଶ୍ରାମ କ୍ଷେତ୍ର; ଏଣୁ ତୁମେ ସେଠାକୁ ଯାଇ ମୋର ପୂଜା କର । ଏହାପରେ କୃଷ୍ଣାଜୀ ତାଙ୍କର ଗସ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ଏବଂ ଶିରିଡ଼ି ଆସି ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କର ପୂଜା କଲେ । ସେ ଛଅ ମାସ କାଳ ଶିରିଡ଼ିରେ ଆନନ୍ଦରେ ରହିଲେ ଏବଂ ଏହି ସ୍ୱପ୍ନର ସ୍ମୃତିସ୍ୱରୂପ ପାଦୁକା ତିଆରି କଲେ । ୧୮୩୪ ଶକାବ୍ଦ ଶ୍ରାବଣମାସରେ ଶୁଭ ଦିନ ଦେଖି ନିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ସେ ପାଦୁକା ସ୍ଥାପନା କଲେ । ଦାଦା କେଲକର ଓ ଉପାସନୀ ମହାରାଜ ଯଥାବିଧି ସ୍ଥାପନା ଉତ୍ସବ ସମ୍ପନ୍ନ କଲେ । ଜଣେ ଦୀକ୍ଷିତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପୂଜା କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଗଲା ଏବଂ ପରିଚାଳନା ଦାୟିତ୍ୱ ଭକ୍ତ ସଗୁଣ ମେରୁ ନାୟକଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରାଗଲା ।

।। ପାଦୁକା ସ୍ଥାପନ କଥା ।।

ଥାନେର ସେବାନିବୃତ୍ତ ମାମଲତଦାର ଶ୍ରୀ ବି.ଭି. ଦେବ, ଯିଏକି ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କର ପରମଭକ୍ତ ଥିଲେ, ସଗୁଣ ମେରୁ ନାୟକ ଏବଂ ଗୋବିନ୍ଦ କମଳାକର ଦୀକ୍ଷିତଙ୍କଠାରୁ ଏହି ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ପାଦୁକା ବିଷୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବରଣୀ ଶ୍ରୀ ସାଇ ଲୀଳା ପତ୍ରିକା ଭାଗ ୧୧, ସଂଖ୍ୟା ୧, ପୃଷ୍ଠା ୨୫ରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ତାହା ଏହିପରି : ଶକାବ୍ଦ ୧୮୩୪(୧୯୧୨ ମସିହା)ରେ ମୁମ୍ବଇର ଜଣେ ଭକ୍ତ ଡାକ୍ତର ରାମରାଓ କୋଠାରେ ବାବାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ଶିରିଡ଼ି ଆସିଲେ । ତାଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର କମ୍ପାଉଣ୍ଡର ଓ ବନ୍ଧୁ ଭାଇ କୃଷ୍ଣଜୀ ଅଲିବାଗକର ମଧ୍ୟ ଆସିଥିଲେ । କମ୍ପାଉଣ୍ଡର ଏବଂ କୃଷ୍ଣଜୀଙ୍କର ସଗୁଣ ମେରୁ ନାୟକ ତଥା ଜି.କେ. ଦୀକ୍ଷିତଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ ହୋଇଗଲା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ମନକୁ ବିଚାର ଆସିଲା ଯେ ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କ ଶିରିଡ଼ିକୁ ପ୍ରଥମ ଆଗମନ ତଥା ପବିତ୍ର ନିମ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ନିବାସ କରିବାର ଐତିହାସିକ ସ୍ମୃତି ଉପଲକ୍ଷେ ତାଙ୍କର ପାଦୁକା ସ୍ଥାପନା କରାଗଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ଏହାପରେ ପାଦୁକା ତିଆରି କରିବା ସମ୍ପର୍କରେ ଯେତେବେଳେ ବିଚାର ଆଲୋଚନା ହେଲା କମ୍ପାଉଣ୍ଡରଜଣକ କହିଲେ ଯେ ଯଦି କୋଠାରେ ସାହେବ ଏହି ବିଷୟରେ ସୂଚନା ପାଆନ୍ତି, ତା'ହେଲେ ସେ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ପାଦୁକା ତିଆରି କରିଦେବେ । ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା ଏବଂ ଡାଃ କୋଠାରେଙ୍କୁ ଏହାର ସୂଚନା ଦିଆଗଲା । ସେ ଶିରିଡ଼ି ଆସି ପାଦୁକାର ରୂପରେଖ ତିଆରି କଲେ ତଥା ଏହି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ପାଇଁ ଖଣ୍ଡୋବା ମନ୍ଦିରରେ ଉପାସନୀ ମହାରାଜଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କଲେ । ଉପାସନୀ ମହାରାଜ ସେଥିରେ ଅନେକ ସୁଧାର କରି ପଦ୍ମଫୁଲ ଖୋଦେଇକଲେ ଏବଂ ତାହା ତଳେ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଶ୍ଳୋକ ଲେଖିଲେ, ଯାହା ନିମ୍ବ ବୃକ୍ଷର

ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଏବଂ ବାବାଙ୍କ ଯୋଗଶକ୍ତିର ଦ୍ୟୋତକ ଥିଲା :-

ସଦା ନିମ୍ବବୃକ୍ଷସ୍ୟ ମୂଳାଧିବାସାତ୍, ସୁଧାସ୍ରବିଣଂ ତିକ୍ତମପ୍ୟପ୍ରିୟଂତମ୍ ।
ତରୁଂ କଳ୍ପବୃକ୍ଷାଧିକଂ ସାଧୟନ୍ତଂ ନମାମୀଶ୍ୱରଂ ସଦ୍‌ଗୁରୁଂ ସାଇନାଥମ୍ ।।

ଅର୍ଥାତ 'ମୁଁ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀ ସାଇନାଥଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରୁଛି, ଯାହାଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଭକରି ନିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ କଷାୟ ଓ ପିତାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଅମୃତ ବର୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । (ଏହି ବୃକ୍ଷର ରସକୁ ଅମୃତ କୁହାଯାଏ) ଅନେକ ରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାର ଏହାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଥିବାରୁ ଏହାକୁ କଳ୍ପବୃକ୍ଷଠାରୁ ମହତ୍ତର ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଉପାସନୀ ମହାରାଜଙ୍କ ମତ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଗ୍ରହଣୀୟ ହେଲା ଏବଂ ବସ୍ତୁତଃ ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଲା । ମୁମ୍ବଇରେ ପାଦୁକା ତିଆରି କରାଗଲା ଏବଂ କମ୍ପାଉଣ୍ଡରଙ୍କ ହାତରେ ଶିରିଡ଼ି ପଠାଗଲା । ବାବାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଶ୍ରାବଣ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ଏହାର ସ୍ଥାପନା କରାଗଲା । ସେହିଦିନ ପୂର୍ବାହ୍ନ ୧୧ ଘଟିକା ସମୟରେ ଜି.କେ. ଦୀକ୍ଷିତ ମସ୍ତକରେ ପାଦୁକାଦ୍ୱୟକୁ ଧାରଣ କରି ଖଣ୍ଡୋବା ମନ୍ଦିରରୁ ଏକ ବଡ଼ ସମାରୋହରେ ଆସି ଦ୍ୱାରକାମାୟୀରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ବାବା ପାଦୁକାଯୁଗଳକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି କହିଲେ 'ଏହା ଭଗବାନଙ୍କ ଶ୍ରୀପୟର । ଏହାକୁ ନିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ ତଳେ ସ୍ଥାପନା କର ।' ଏହାର ପୂର୍ବଦିନ ମୁମ୍ବଇର ଜଣେ ପାର୍ସି ଭକ୍ତ ପାସ୍ତା ସେଟ ୨୫ଟଙ୍କା ମନିଅର୍ଡ଼ର ପଠାଇଥିଲେ । ବାବା ଏହି ଟଙ୍କାକୁ ପାଦୁକା ସ୍ଥାପନ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ସ୍ଥାପନାରେ ସମୁଦାୟ ୧୦୦ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ ହେଲା, ଯାହା ମଧ୍ୟରୁ ୭୫ ଟଙ୍କା ଚାନ୍ଦା ଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାଃ କୋଠାରେ ଦୀପ ନିମିତ୍ତ ମାସିକ ଦୁଇଟଙ୍କା ପଠାଉଥିଲେ । ପାଦୁକାର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ଆବଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ଲୁହା ଛଡ଼ ମଧ୍ୟ ପଠାଇଲେ । ଷ୍ଟେସନରୁ ଛଡ଼ ଆଣିବା ଏବଂ ଛପର କରିବା ଖର୍ଚ୍ଚ (୭ ଟଙ୍କା ଆଠଅଣା) ସଗୁଣ ମେରୁ ନାୟକ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଆଜିକାଲି ଜରବାଡ଼ି(ନାନା ପୂଜାରୀ) ସେଠାରେ ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସଗୁଣ ମେରୁ ନାୟକ ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରୁଛନ୍ତି ତଥା ସନ୍ଧ୍ୟାଦୀପ ଦେଉଛନ୍ତି । ଭାଇ କୃଷ୍ଣାଜୀ ପ୍ରଥମେ ଅକ୍କଲକୋଟ ମହାରାଜଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ । ଅକ୍କଲକୋଟ ଯିବା ବାଟରେ ଶକାବ୍ଦ ୧୮୩୪ରେ ପାଦୁକା ସ୍ଥାପନର ଶୁଭ ଅବସରରେ ସେ ଶିରିଡ଼ି ଆସିଲେ ଏବଂ ବାବାଙ୍କର ଶୁଭ ଦର୍ଶନ କରିବା ପରେ ଅକ୍କଲକୋଟ ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଭିକ୍ଷାକଲେ । ବାବା ତାଙ୍କୁ କହିଲେ 'ଅକ୍କଲକୋଟରେ କ'ଣ ଅଛି ? ତୁମେ ବୃଥାରେ ସେଠାକୁ କାହିଁକି ଯିବ ? ସେଠାର ମହାରାଜ ତ ଏହିଠାରେ ଅଛନ୍ତି । ଏହା ଶୁଣି କୃଷ୍ଣାଜୀ ଅକ୍କଲକୋଟ ଯାତ୍ରା ନିଷ୍ପତ୍ତି ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ପାଦୁକା ସ୍ଥାପନା ପରେ ସେ ଅନେକଥର ଶିରିଡ଼ି ଆସୁଥିଲେ । ଶ୍ରୀ ବି.ଭି. ଦେବ ଶେଷରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ ଏସବୁ ବିବରଣୀ ହେମାଡପନ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାନଥିଲା, ନଚେତ୍ ଶ୍ରୀ ସାଇ ସତ୍‌ଚରିତରେ ସ୍ଥାନିତ କରିବାକୁ ସେ ଭୁଲିନଥାନ୍ତେ ।

।। ମୋହିଦ୍ଦିନ ତମ୍ବୋଲିଙ୍କ ସହିତ କୁସ୍ତି ଏବଂ ଜୀବନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ।।

ଶିରିଡ଼ିରେ ଜଣେ ପହିଲମାନ ଥିଲା, ତାର ନାମ ମୋହିଦ୍ଦିନ ତମ୍ବୋଲି । କୌଣସି ବିଷୟରେ ବାବାଙ୍କ ସହିତ ତା'ର ମତଭେଦ ହେଲା । ଫଳସ୍ୱରୂପ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁସ୍ତି ହେଲା ଓ ଏଥିରେ ବାବା ହାରିଗଲେ । ଏହାପରଠାରୁ ବାବା ତାଙ୍କର ପୋଷାକ ଏବଂ ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ । ସେ କଫନି ପିନ୍ଧିଲେ, ଲେଙ୍ଗୁଟି ବାନ୍ଧୁଥିଲେ ଏବଂ ଖଣ୍ଡିଏ କପଡ଼ାକୁ ମସ୍ତକରେ ଆବୃତ୍ତ କରୁଥିଲେ । ଆସନ ତଥା ଶୟନ ନିମନ୍ତେ ଖଣ୍ଡେ ଅଖା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରକାର ଚିରାଫଟା ଲୁଗା ପରିଧାନ କରି ସେ ବେଶ୍ ସନ୍ତୋଷ ଜଣାପଡୁଥିଲେ । ସେ ସର୍ବଦା କହୁଥିଲେ 'ଗରିବି ଅବ୍‌ଲ ବାଦଶାହୀ, ଅମିରୀ ସେ ଲାଖ ସବାଇ, ଗରିବୌଁ କା ଅଲ୍ଲା ଭାଇ ।' ଗଙ୍ଗାଗୀରଙ୍କର ମଧ୍ୟ କୁସ୍ତି ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ଥିଲା । ଥରେ ସେ ଯେତେବେଳେ କୁସ୍ତି ଲଢୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଅନୁରୂପ ତ୍ୟାଗ ଭାବନା ଜାଗ୍ରତ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଦୈବୀବାଣୀ ହେଲା **'ଭଗବାନଙ୍କ ସହିତ ଖେଳରେ ନିଜର ଶରୀର ଲଗାଇଦିଅ ।'** ଏହି କାରଣରୁ ସେ ସଂସାର ପରିତ୍ୟାଗପୂର୍ବକ ଆତ୍ମାନୁଭୂତି ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ପୁଣାତାମ୍ବେ ନିକଟରେ ଏକ ମଠ ସ୍ଥାପନ କରି ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଶ୍ରୀ ସାଇବାବା ଲୋକଙ୍କୁ ଭେଟୁନଥିଲେ କି ବାର୍ତ୍ତାଳାପ କରୁନଥିଲେ । କେବେ କେହି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ତା'ର ସେତିକି ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲେ ଯେତିକି ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିଲା । ଦିନବେଳା ସେ ନିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ ମୂଳରେ ଉପବେଶନ କରୁଥିଲେ । କେବେ କେବେ ଗ୍ରାମ ଉପକଣ୍ଠ ନାଳ କଡ଼ରେ ଏକ ବବୁଲ ବୃକ୍ଷ ଛାୟା ତଳେ ବସୁଥିଲେ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଏଣେତେଣେ ବୁଲୁଥିଲେ । ଅନେକ ସମୟରେ ନିମଗାଓଁ ଯାଉଥିଲେ ଓ ସେଠାରେ ବାଲାସାହେବ ଡେଙ୍ଗଲେଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଉଥିଲେ । ବାଲାସାହେବଙ୍କୁ ବାବା ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସାନ ଭାଇ ନାନାସାହେବଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହ କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତାନ ହେଉନଥିଲା । ବାଲାସାହେବ ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କ ଦର୍ଶନାର୍ଥେ ନାନାସାହେବଙ୍କୁ ଶିରିଡ଼ି ପଠାଇଲେ । କିଛି ଦିନ ପରେ ବାବାଙ୍କର କୃପାରୁ ନାନାସାହେବଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ରରତ୍ନ ପ୍ରାପ୍ତିହେଲା । ଏହି ଘଟଣା ପରଠାରୁ ବାବାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ଜନସମାଗମ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ବାବାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ଦୂର ଦିଗନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତାରିତ ହେଲା । ଅହମ୍ମଦନଗରରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନାନାସାହେବ ଚନ୍ଦୋରକର, କେଶବ ଚିଦମ୍ବର ତଥା ଅନ୍ୟ ଭକ୍ତମାନେ ଏହାପରେ ଶିରିଡ଼ି ଆସିଲେ ।

ବାବା ଦିନସାରା ଭକ୍ତଙ୍କ ଗହଣରେ ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ରାତିରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ମସଜିଦ୍‌ରେ ବିଶ୍ରାମ ନେଉଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ବାବାଙ୍କ ପାଖରେ ସାମଗ୍ରୀ କହିଲେ ଗୋଟିଏ

ଚିଲମ୍, ତମାଖୁ, ଏକ ଟିଣ ଡବା,ଏକ ଲମ୍ବା କଫନି, ମସ୍ତକ ଆବୃତ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଖଣ୍ଡିଏ କପଡ଼ା ଓ ଗୋଟିଏ ସଟ୍‌କା ଥିଲା । ମସ୍ତକରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଧଳା କପଡ଼ାକୁ ସେ ଏପରି ଭାବରେ ବାନ୍ଧୁଥିଲେ ଯେ ତାହାର ନିମ୍ନ ଅଂଶ ବାମ କର୍ଣ୍ଣ ଦେଇ ପିଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବି ଏପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଜୁଡ଼ା ବନ୍ଧା ହୋଇଛି । ସପ୍ତାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ସଫା ହେଉନଥିଲା । ସେ ଜୋତା କି ଚପଲ ପିନ୍ଧୁନଥିଲେ । ଗୋଟିଏ ଅଖା ଅଧିକାଂଶ ଦିନ ତାଙ୍କର ଆସନର କାମ କରୁଥିଲା । ସେ ଏକ କୌପୀନ ପିନ୍ଧୁଥିଲେ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣମୁଖୀ ହୋଇ ଧୂନି ପାଖରେ ବସୁଥିଲେ । ଛୋଟ ଛୋଟ କାଠ ଖଣ୍ଡମାନ ଧୂନିରେ ପକାଉଥିଲେ ତଥା ନିଜର ସମସ୍ତ ଅହଂ, ଇଚ୍ଛା ଏବଂ ବିଷୟାସକ୍ତିକୁ ସେଥିରେ ଆହୁତି ଦେଉଥିଲେ । ସେ ସର୍ବଦା ଆଲ୍ଲା ମାଲିକ ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିଲେ । ଯେଉଁ ମସଜିଦ୍‌ରେ ସେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ ସେଠାରେ ମାତ୍ର ଦୁଇଟି ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଥିଲା ଏବଂ ସମସ୍ତ ଭକ୍ତ ସେଠାରୁ ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । ୧୯୧୨ ପରେ ଏହାର ମରାମତି ହେଲା । ପୁରାତନ ମସଜିଦ୍‌ର ଜୀର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ଧାର ହେଲା ଏବଂ ଏକ ପକ୍କା ରାସ୍ତା ତିଆରି କରାଗଲା । ମସଜିଦକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ବାବା ଫକିରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତାକିଆରେ ରହୁଥିଲେ, ଏହି ସମୟରେ ଗୋଡ଼ରେ ଘୁଂଗୁରୁ ବାନ୍ଧି ପ୍ରେମୋନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ବେଳେବେଳେ ସେ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଗୀତ ଗାଉଥିଲେ ଓ ନୃତ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

।। ଜଳକୁ ତେଲରେ ରୂପାନ୍ତର ।।

ଆଲୋକ ପ୍ରତି ବାବାଙ୍କର ବଡ଼ ଅନୁରାଗ ଥିଲା । ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ସେ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କଠାରୁ ତେଲ ଭିକ୍ଷା କରି ଆଣୁଥିଲେ ଏବଂ ଦୀପ ଲଗାଇ ମସଜିଦ୍‌କୁ ଶୋଭାମଣ୍ଡିତ କରୁଥିଲେ । ରାତିସାରା ଦୀପ ଜଳୁଥିଲା । କିଛିଦିନ ଏହା ଠିକ୍ ଚାଲିଲା । ତାପରେ ସେଥିରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ଏବଂ ଦିନେ ଦୋକାନୀମାନେ ସଂଗଠିତ ହୋଇ ତେଲ ନଦେବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ଭଳି ବାବା ଯେତେବେଳେ ତେଲ ମାଗିବା ପାଇଁ ଗଲେ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ମନା କରି ଫେରାଇଦେଲେ । ବାବା ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିଗଲେ । କାହାକୁ କିଛି ନ କହି ମସଜିଦ୍‌କୁ ଫେରିଆସିଲେ ଏବଂ ଶୁଖିଲା ବତିଗୁଡ଼ିକୁ ଦୀପ ଉପରେ ରଖିଲେ । ଦୋକାନୀମାନେ ବଡ଼ କୌତୂହଳର ସହ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବାବା ଟିଣଡବା ଉଠାଇଲେ, ଅଳ୍ପ କିଛି ଟୋପା ତେଲ ଥିଲା । ସେଥିରେ ପାଣି ମିଶାଇଲେ ଏବଂ ସେହି ତେଲ ମିଶ୍ରିତ ଜଳକୁ ପାନ କରିଦେଲେ । ଏହାପରେ ତାକୁ ଉଦ୍‌ଗାର କରି ପୁଣି ଟିଣପାତ୍ରରେ ଭର୍ତ୍ତି କଲେ ଏବଂ ଦୀପରେ ପକାଇ ଦୀପ ଜାଳିଲେ । ପୂର୍ବଭଳି ରାତିସାରା ଦୀପ ଜଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । କୌତୂହଳୀ ଦୋକାନୀମାନେ ଏହା ଦେଖି ଯେତିକି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେଲେ, ନିଜର କୃତକର୍ମ ପାଇଁ ସେତିକି ଦୁଃଖିତ ହେଲେ । ବାବାଙ୍କ ନିକଟରେ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ବାବା ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମାପ୍ରଦାନ

କରି ଭବିଷ୍ୟତରେ ସର୍ବଦା ସତ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ସାବଧାନ କରାଇଦେଲେ ।

।। ଜୋହର ଅଲ୍ଲୀ ।।

ପୂର୍ବରୁ ବର୍ଣ୍ଣିତ କୁସ୍ତି ଘଟଣାର ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପରେ ଜୋହର ଅଲ୍ଲୀ ନାମରେ ଜଣେ ଫକିର ନିଜର କେତେକ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ରାହାତା ଆସିଲେ । ବୀରଭଦ୍ର ମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶସ୍ତ ଘରେ ସେ ରହିଲେ । ସେ ବଡ଼ ଜ୍ଞାନୀ ଥିଲେ, ସମଗ୍ର କୋରାନ୍ ତାଙ୍କର ମୁଖସ୍ଥ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କର କଣ୍ଠ ବେଶ୍ ମଧୁର ଥିଲା । ଗ୍ରାମର ବହୁ ଧାର୍ମିକ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାଳୁ ଲୋକ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନ କଲେ । ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହକରି ବୀରଭଦ୍ର ମନ୍ଦିର ନିକଟରେ ଏକ ଇଦ୍‌ଗାହ ତିଆରି କରିବାକୁ ସେ ସ୍ଥିର କଲେ । ଏହି ବିଷୟକୁ ନେଇ ବିବାଦ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା, ଫଳରେ ଜୋହର ଅଲ୍ଲୀ ରାହାତା ଛାଡ଼ି ଶିରିଡ଼ି ଆସିଲେ ଏବଂ ବାବାଙ୍କ ସହିତ ମସଜିଦ୍‌ରେ ବାସ କଲେ । ସେ ତାଙ୍କର ମଧୁର ବାଣୀ ଜରିଆରେ ଲୋକଙ୍କର ହୃଦୟ ଜିଣିପାରୁଥିଲେ । ବାବାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଜଣେ ଶିଷ୍ୟ ବୋଲି ସେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବାବା ଏଥିରେ କୌଣସି ଆପତ୍ତି କଲେ ନାହିଁ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ରୂପେ ଆଚରଣ କଲେ । ଏହାପରେ ଦିନେ ଗୁରୁ ଓ ଶିଷ୍ୟ ଉଭୟେ ରାହାତା ଗଲେ । ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତା ସମ୍ପର୍କରେ ଅନଭିଜ୍ଞ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଶିଷ୍ୟ ଗୁରୁଙ୍କ ଦୋଷ ସହ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପରିଚିତ ଥିଲେ । ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ବାବା ତାଙ୍କର ଅନାଦର କଲେ ନାହିଁ ଏବଂ ବଡ଼ ଧ୍ୟାନ ସହକାରେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ ତଥା ତାଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ସେବା କରୁଥିଲେ । ଉଭୟେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଶିରିଡ଼ି ଆସୁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟ ନିବାସସ୍ଥଳ ରାହାତା ଥିଲା ।

ତେବେ ଶ୍ରୀ ବାବାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ସେ ରାହାତାରେ ରହିବା ଭଲ ଲାଗୁନଥିଲା । ଏଣୁ ଦିନେ ସମସ୍ତେ ମିଶି ବାବାଙ୍କୁ ଶିରିଡ଼ି ଫେରାଇ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଗଲେ । ଇଦ୍‌ଗାହ ସମ୍ମୁଖରେ ବାବାଙ୍କ ସହ ସେମାନଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହେଲା ଏବଂ ନିଜର ଅଭିପ୍ରାୟ ସେମାନେ ଜଣାଇଲେ । ବାବା ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଫକିର ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ସେହି ସ୍ଥାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ । ଏହି ପ୍ରକାର ବାର୍ତ୍ତାଳାପ ମଧ୍ୟରେ ଫକିରଜଣକ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ ଓ ନିଜର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦିଆଯାଉଥିବା ଦେଖି କ୍ରୋଧିତ ହେଲେ । କିଛି ସମୟ ବାଦାନୁବାଦ ପରେ ପରିସ୍ଥିତି ବଦଳିଲା ଏବଂ ଶେଷରେ ଉଭୟ ଫକିର ଓ ବାବା ଶିରିଡ଼ିରେ ହିଁ ବାସ କରିବେ ବୋଲି ସ୍ଥିର ହେଲା । ଏହାପରେ ଦୁହେଁ ଶିରିଡ଼ି ଆସି ରହିଲେ । କିଛିଦିନ ପରେ ଦେବୀଦାସ ତଥାକଥିତ ଗୁରୁଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କଠାରେ ଅନେକ ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ କଲେ ।

ଚାନ୍ଦ ପାଟିଲଙ୍କ ବରଯାତ୍ରୀ ଦଳ ସହ ବାବା ଯେତେବେଳେ ଶିରିଡ଼ି ଆସିଥିଲେ ତାହାର ୧୨ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଦେବୀଦାସ ପ୍ରାୟ ୧୦ କି ୧୧ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଶିରିଡ଼ି

ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ହନୁମାନ ମନ୍ଦିରରେ ରହୁଥିଲେ । ଦେବୀଦାସ ସୁଠଳ, ସୁନ୍ଦର ତଥା ତୀକ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ ଥିଲେ । ସେ ତ୍ୟାଗର ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ପ୍ରତୀକ ତଥା ଅଗାଧ ଜ୍ଞାନୀ ଥିଲେ । ବହୁ ସଜ୍ଜନ ଯଥା ତାତ୍ୟା କୋତେ, କାଶୀନାଥ ପ୍ରମୁଖ ତାଙ୍କୁ ଗୁରୁ ସମାନ ମାନୁଥିଲେ । ଜୋହର ଅଲ୍ଲୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖକୁ ଅଣାଗଲା । ତର୍କ ହେଲା ଓ ଜୋହର ଅଲ୍ଲୀ ଏଥିରେ ପରାଜିତ ହେବାରୁ ଶିରିଡ଼ି ଛାଡ଼ି ବୈଜାପୁର ପଳାୟନ କଲେ । ବହୁ ବର୍ଷ ପରେ ସେ ଶିରିଡ଼ି ଆସିଲେ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ସାଇବାବାଙ୍କର ଚରଣବନ୍ଦନା କଲେ । ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଭ୍ରମ ଥିଲା ଯେ ସେ ଗୁରୁ ଏବଂ ସାଇବାବା ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ତାହା ଦୂର ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଶ୍ରୀ ସାଇବାବା ତାଙ୍କୁ ଗୁରୁ ସମାନ ଆଦର କରୁଥିଲେ; ସେ କଥା ସ୍ମରଣ କରି ତାଙ୍କର ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ହେଲା । ଏହି ପ୍ରକାର ଶ୍ରୀ ସାଇବାବା ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଆଚରଣ ଦ୍ୱାରା ଅହଂକାରରୁ ମୁକ୍ତିର ଆଦର୍ଶ ଉପସ୍ଥାପନ କଲେ ଓ ଶିଷ୍ୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରି ଆତ୍ମାନୁଭୂତି ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାର ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କଲେ । ଉପର ବର୍ଣ୍ଣିତ କଥା ମହଲସାପତିଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅନୁସାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧ୍ୟାୟରେ ରାମନବମୀ ଉତ୍ସବ, ମସଜିଦ୍‌ର ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥା ଏବଂ ଏହାର ଜୀର୍ଣ୍ଣୋଦ୍ଧାର ଇତ୍ୟାଦିର ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯିବ ।
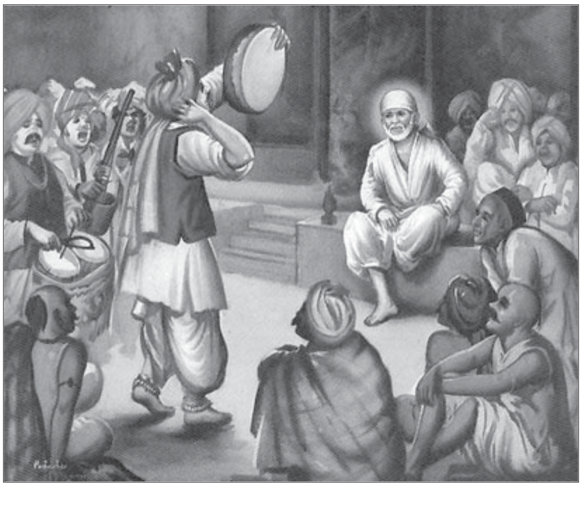
ଶ୍ରୀ ସଦ୍‌ଗୁରୁ ସାଇନାଥାର୍ପଣମସ୍ତୁ । ଶୁଭଂ ଭବତୁ ।।